

PALING: SS. MET PAAL- OF MET PAD-?

Abstract

My rebuttal (*TNTL* 119, 2003, 248-253) of Pijnenburg's criticism (*TNTL* 119, 2003, 167-169) concerning my etymology of Du. *paling* (*TNTL* 118, 2002, 349-356) might be considered to settle the dispute. Nevertheless, in his contribution to the *Liber Amicorum* [2003] Johan Taeldeman, P. repeated his previous objections. This is my answer.

*Snöeke as spöoke,
aöle as paöle⁽¹⁾*

Voorgeschiedenis

Het Amsterdamse excerpt “*padelengorum, palengis* ‘Aal’ (1071-1093) collectie Blok”, dat destijds op het Instituut in Leiden gebruikt werd, los van de oorkonde waarin het werd aangetroffen, heeft Pijnenburg, in het Vroegmiddelnederlands Woordenboek, bij *paeldinc* reconstructies als **papaling* > **paedlinc*, met metathese *paeldinc*, in de pen gegeven, waaruit dan “met assimilatie **paellinc* > *palinc*” zou zijn ontstaan. In het materiaal van het corpus Gysseling was voor die metathese geen aanleiding te vinden, maar het externe, Picardische *padelengorum*, dat P. toen blijkbaar al aanleiding gaf tot etymologische overweging, leidde daar toe.

In *TNTL* 118 [2002], 349-356 heb ik, in het door Emily Kadens te Gent uit een Latijnse oorkonde van 1080 geëxcerpeerde Vlaamse vaktaalwoord *pa-lezinc* voor lat. *anguilla*, een samenstelling van onl. **pāla* ‘paal’ en **thinc* ‘ding’ gezien. Dit laatste dan met de reeds in het Mnl. bekende euphemistische bete-

---

⁽¹⁾ H.W. Heuvel, *Oud-Achterhoeksch Boerenleven*², Deventer: Kluwer, 1927, blz. 218.

kenis ‘teellid’. Het geheel is een determinatief compositum waarbij het tweede deel door het eerste wordt bepaald.

De door mij voorgestelde etymologie heeft P. een eerste keer afgewezen, met zijn “Een merkwaardige poging tot verklaring” in *TNTL* 119 (2003), 167-169, toen nog min of meer namens de redactie van het *VMNW*. Daarin verdedigt hij zijn in het *VMNW* toegepaste metathese. Zijn conclusie is: 1. dat de poging van De Tollenaere om tot een etymologische verklaring van het woord *paling* te komen als mislukt moet worden beschouwd, en 2. dat zijn kritiek op de lexicaal-semanticke beschrijving van *paeldinc/palinc* in het *VMNW* niet terecht is.

Op p. 248-253 van hetzelfde deel van het Leidse tijdschrift heb ik met “Van *Padelengorum* naar *Paling* of een onnozele kopieerfout” mijn repliek gepubliceerd. In hoofdzaak heb ik daarin *padelengorum* behandeld, de grondsteen van P.’s verhaal. Daarin antedateert hij namelijk een oorkonde van graaf Diederik van de Elzas, door die toe te schrijven aan diens voorganger Robrecht de Fries. Zijn *padeling*, als voorstadium van *paling*, roept P. te voorschijn uit *padelengorum*, m.i. een kopieerfout voor een oorspronkelijk **paledengorum*, in een handschrift [13de e.] uit de Picardische priorij van Lihons-en Santerre.

Een geantdateerde kopieerfout als etymologisch dogma?

Of iemand na die reactie nog een repliek van P. in hetzelfde tijdschrift had verwacht, weet ik niet. Hoewel hem die gelegenheid was geboden, heeft hij er de voorkeur aan gegeven de discussie voort te zetten op een plek waar de gegevens niet voorradig waren en repliek was uitgesloten. In de feestbundel voor Johan Taeldeman [2004] verscheen de bijdrage *Palingoproer* (p. 693-698) van zijn hand.

Het is duidelijk dat *padelengorum*, met de daaraan door P. toegeschreven datering [1071-1093], nu de status van dogma heeft gekregen. Wie een etymologie van *paling* wil schrijven, moet van die “oudste” vorm uitgaan. Want met *padeling*- is “een samenstelling met *paal* en *ding* onmogelijk”.

Nu, in zijn “Palingoproer”, noemt P. mijn verklaring humoristisch, en herhaalt hij zijn reeds in 2003 geventileerde bezwaren. Hij noemt nu het door hem bedachte *padeling* [1071-1093] als oudste vorm. Het woordgeslacht van

ding, waardoor “*paal-ding* onzijdig moet zijn”, blijft hem nu nog dwarszitten. Dus *het paling*? Zijn er veel onzijdige visnamen in onze taal? Zijn andere niet nieuwe bezwaren sla ik over. Aan het slot van zijn kritische punten plaatst P. dan zijn “oudste” vorm *padeling*- [1071-1093] die, volgens mij op een “onnozele kopieerfout” berust, tegenover mijn oudste *palezinc* [1080]. Die “vanzelfsprekend echt en betrouwbaar is, hoewel ze stamt uit een kopie van 1627” zo schrijft hij. Maar is een kopie uit 1627 van een echte oorkonde niet altijd nog beter dan P.’s veronderstelde oudste oorkonde waarvan geen kopie bestaat?

Is “*padeling*- [1071-1093]” de oudste vorm?

Volgens Pijnenburg wel, maar dat kan hij alleen maar beweren omdat hij van in het begin, zonder autopsie, dus zonder confrontatie met de oorkonden der graven van Vlaanderen, heeft gezeild op het excerpt Blok. De data 1071-1093 hebben betrekking op de regeringstijd van Robrecht de Fries. F. Vercauteren heeft in zijn uitgave van de *Actes* [1938] echter duidelijk gemaakt, dat zijn datering 1071-1093 betrekking heeft op een *acte supposé*. Mocht die er echt zijn geweest, dan volgt daaruit nog niet automatisch dat daarin *padelengorum* heeft gestaan. Die vorm staat wel, zoals ik in het Leidse tijdschrift 119, p. 248-253 heb uiteengezet, in een echte maar ongedateerde oorkonde van Diederik van de Elzas, door de Hemptinne en Verhulst gesteld op 1134- sept. 1138. Daar staat inderdaad niet alleen *padelengorum*, maar ook *palengi* en *palengorum*. Het tweede zou daar kopieerfout voor origineler **pal(e)dengorum* kunnen zijn. En zouden er in de veronderstelde oudste oorkonde, naast die volgens P. “oude” *pad*-vorm *padelengorum*, ook jonge vormen zonder *pad*- als *palengi* hebben kunnen staan? *Palengi*, i.p.v. te verwachten **pal(e)dengi*, is eigenlijk een soort van vroegmiddelnederlandse vorm, als onze oudste *palinc* werkelijk van 1278 zou zijn.

Wil men het vreemde *padelengorum* per se dateren, zet dan 1134-1138 met een vraagteken, of veiliger, [13de e.], toen het manuscript dat nu in de B.N. te Parijs berust, in de Picardische priorij Saint-Pierre de Lihons-en-Santerre werd gekopieerd. Het te vroeg gedateerde *padeling*- van P. dat niet in het handschrift staat, vormt m.i. geen goede basis voor een geslaagde etymologie van *paling*.

De nieuwe etymologie van Pijnenburg

Na zijn herhaalde kritiek op de door mij voorgestelde etymologie van *paling*, die niets toevoegt aan wat hij reeds in *TNTL* 119 (2003), 167-169 heeft

geschreven, komt hij tot een etymologische constructie waarvan niet alleen *aal* maar ook *pad-* de bouwstenen zijn. Vormen als *padaling* > *paedling* > *paeling*, alle zonder ster, worden daaruit gegenereerd. Het oude en frequente mnl. *paeldinc* moet dan maar door metathese uit zijn *paedlinc* geboren worden. *Paeldinc* is dan blijkbaar niet het voorstadium van *palinc*, maar slechts “een veel voorkomende variant” van zijn constructie *paedlinc*.

Zijn verhaal over *pad-* als etymologisch benoemingsmotief bespaar ik de lezer, het is weinig geloofwaardig. Met zijn analyse zou *paling* “uit zijn Nederlands isolement (zijn) gehaald”. Tenslotte komt uit zijn uiteenzetting een onl. **pāðalinga* te voorschijn. Wat voor fantasie er allemaal geventileerd kan worden op basis van een *padelengorum*, dat voor het goede doel gedropt wordt in een veronderstelde oorkonde van Robrecht de Fries!

De slotopmerking van Pijnenburg

Bijzonder merkwaardig is de slotopmerking (p. 696), waar de door Emily Kadens, tijdens haar studieverblijf te Gent, geëxcerpeerde vorm *palezinc* genoemd wordt. Hij schrijft eindelijk: “De oudste bewijsplaats voor *paling* kan dus zowel *padeling-* [1071-1093] als *palezinc* [1080] zijn”. Maar haalt P. hiermee zijn uitvoerig betoog over het etymologisch oppergezag van *padelengorum* niet onderuit, en wordt hij zijn uitgangspunt niet ontrouw? Haalt hij met *palezinc* de door hem verafschuwde twee leden *paal* en *ding* van de samenstelling, die aan *paling* ten grondslag ligt, niet in huis? Ja, althans voor de buitenstaander maar niet voor hemzelf. Want zo besluit hij: “Het zal duidelijk zijn dat dit gegeven aan het betoog niet wezenlijks hoeft te veranderen”. Als klap op de vuurpijl betekent dit, althans voor de toeschouwer, dat P. nu zijn etymologisch probeersel mag opruimen. Maar niet zo voor hem, volgens wie zelfs onl. *palezinc* (volgens mij = onl. **pālathinc*) uiteindelijk moet teruggaan op zijn *padelengorum*.

Nooit was Pijnenburg in de hem door het excerpt Blok gezette valstrik getrapt, als hij tien of vijftien jaar geleden *palezinc* [1080] had gekend. Zijn uit etymologische veronderstellingen noodzakelijk geachte metathese was ons dan bespaard gebleven, evenals zijn “Palingoproer”.

Tenslotte: het antwoord op de in het begin van mijn bijdrage gestelde vraag kan niet aan twijfel onderhevig zijn. Alle Oudnederlandse, Middelnederlandse en moderne vormen van *paling* bevatten het woord *paal-*. *Pad-* valt

alleen maar te ontdekken in een Picardisch manuscript uit de dertiende eeuw met *padelengorum*, een kopieerfout voor een oorspronkelijk Vlaams grafelijk **pal(e)dengorum?*